

УДК 373.3.018

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО СПІВПРАЦІ З СІМ'ЄЮ УЧНЯ

Дубровський В. Л.

У статті обґрунтовано педагогічні умови взаємодії сім'ї і школи, за організації і дотримання яких буде ефективним процес формування особистості учня; визначено форми і напрями роботи з батьками, акцентовано увагу на доцільності організації форм інформаційно-просвітницької роботи майбутнього учителя початкової школи з сім'єю вихованця; розкриті вимоги до організації і проведення батьківських зборів.

Ключові слова: сім'я, взаємодія, початкова школа, молодший шкільний вік, співпраця, співробітництво, гуманістична педагогіка, педагогічна культура, батьківський всеобуч, батьківські збори.

В статье обоснованы педагогические условия взаимодействия семьи и школы, при организации и соблюдении которых будет эффективным процесс формирования личности ученика; определены формы и направления работы с родителями, акцентировано внимание на целесообразности организации форм информационно-просветительской работы будущего учителя начальной школы с семьей воспитанника; раскрыты требования к организации и проведению родительского собрания.

Ключевые слова: семья, взаимодействие, начальная школа, младший школьный возраст, сотрудничество, гуманистическая педагогика, педагогическая культура, родительский всеобуч, родительское собрание.

The article substantiates pedagogical conditions for interaction of family and school, the organization and observance of which will ensure the effective process of the student's personality formation. Forms and directions of work with parents are determined, foregrounding the expediency of informational educational work of future primary school teachers with the child's family. Requirements for the organization and conduction of parents' meetings are revealed.

Key words: family, interaction, primary school, primary school age, cooperation, humanistic pedagogy, pedagogical culture, parents general education, parent-teacher meeting.

У нових умовах розвитку суспільства законодавство України чітко визначає межі відповідальності сім'ї за навчання та виховання дітей. Стратегічні цілі розвитку освіти XXI ст. передбачають партнерство сім'ї і школи, що сприятиме активнішому залученню батьків до виховання. Закон України "Про Освіту", Державні національні програми "Освіта" та "Діти України", Концепція "Сім'я і родинне виховання" визначають, що центром виховання є дитина.

Сучасний розвиток педагогічної науки в Україні передбачає обґрунтування і реалізацію нових методологічних засад шкільного та родинно-сімейного виховання, дослідженням і розробкою яких опікуються сучасні вчені: А. Алексюк, Н. Бібік, В. Бондар, С. Гончаренко, Т. Кравченко, М. Міщенко, В. Постовол, О. Савченко та ін. Разом з тим слід звернути увагу, що дослідження даної педагогічної проблеми сьогодення опираються на історію вітчизняної педагогічної думки щодо сімейного виховання. Варто зазначити такі прізвища, як О. Духнович, І. Огієнко, С. Русова, К. Ушинський, М. Стельмахович, В. Сухомлинський та ін.

В. Сухомлинський, зокрема, зазначав: "У сім'ї шліфуються найтонші грані людини-громадянина, людини-трудівника, людини-культурної особистості. Із сім'ї починається суспільне виховання. У сім'ї, образно кажучи, закладається коріння, з якого виростають потім і гілки, і квіти, і плоди. Сім'я – це джерело, водами якого

живиться повноводна річка нашої держави. На моральному здоров'ї сім'ї будується педагогічна мудрість школи" [3, с. 9].

Як зазначено в "Основних орієнтирах виховання" (наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 31.10.2011 № 1243) першим і найважливішим чинником виховання є сім'я, яка стоїть у центрі глобальних економічних, політичних та культурних змін, і яка через власну культуру, мову, цінності виявляє значний вплив на виховання підростаючого покоління. Діти, які виростають у неблагополучних сім'ях, недостатньо соціально зрілі, агресивні, а тому адекватно не сприймаються однолітками, що утруднює їхній особистісний розвиток.

Другим важливим чинником є школа, яка сьогодні покликана, в першу чергу, стати осередком виховання, в тому числі, самовизначення і самореалізації кожної особистості. У навчально-виховному процесі головний акцент має переноситись із засвоєння певної кількості знань на виховання особистості з урахуванням її унікальної природи, і вже на цій основі формувати у неї моральні цінності.

Творче спілкування з родиною – те головне, що допомагає учителю успішно впливати на розвиток особистості кожної дитини, формує ціннісне ставлення до сім'ї. Тому авторитет учителя – його професійність, високі моральні, комунікативні якості, усвідомлення гуманістичних цінностей педагогічної професії, тактовність тощо, повинні стати цьому запорукою.

Необхідність і важливість співробітництва сім'ї і школи є очевидною і незаперечною. Батьки є першими і головними вихователями до вступу дитини до школи і залишаються ними надалі. Сім'я закладає фундамент розвитку нахилів, здібностей дитини, моральних якостей. Сімейні духовні цінності, ідеали, прагнення визначають потреби дітей.

Серед функцій, які визначають діяльність учителя початкових класів є активна взаємодія з батьками учнів. Тому підготовка студентів до виконання цих обов'язків є сьогодні досить важливою і потребує уваги у системі формування майбутнього професіонала.

Учитель початкових класів закладає фундамент співпраці школи і сім'ї, формує перший досвід взаємостосунків батьків і школи, згуртовує батьківський колектив, сприяє підвищенню рівня педагогічної культури батьків та ін.

Співпрацюючи з родиною, учитель розв'язує три основні завдання:

- забезпечує позитивні взаємовідносини з учнем;
- встановлює стосунки взаємної довіри і поваги з його батьками;
- організовує активну виховну взаємодію з родиною, спираючись на єдність моральних і педагогічних вимог до дитини.

Учитель початкової школи спирається у вихованні дітей на сім'ю, направляючи його у гуманістичне русло. Саме у початкових класах спостерігається найтісніший контакт школи і родини. Він повинен розуміти проблеми сучасної сім'ї і робити все від нього залежне, щоб процеси сімейного та шкільного виховання були узгоджені. І від педагога залежить усвідомлення і сприйняття батьками принципів гуманістичної педагогіки:

- креативності – вільного розвитку здібностей дітей;
- гуманізму – визнання особистості дитини як абсолютної цінності;
- демократизму, заснованого на встановленні рівноправних духовних відносин між дорослими і дітьми;
- громадянськості, заснованої на усвідомленні свого "Я" в суспільно-державній системі;
- ретроспективності, що дозволяє здійснювати виховання на традиціях народної педагогіки;
- пріоритетності загальнолюдських моральних норм і цінностей [1, с. 380].

Діяльність класного керівника у встановленні педагогічно доцільної взаємодії з батьками вихованців здійснюється за такими основними напрямками:

- вивчення сімей;
- включення батьків у навчально-виховний процес;
- педагогічний всеобуч, підвищення педагогічної культури батьків;
- організація взаємодії шкільного психолога, соціального педагога, лікаря;

- організація спільного проведення вільного часу дітей і батьків;
- захист інтересів і прав дитини у так званих "важких" родин.

Висока відповідальність батьків перед суспільством вимагає від них значних знань у галузі педагогіки, психології, фізіології, валеології. Тому завдання батьківського всеобучу передбачають: знайомство батьків з основами педагогічних, психологічних, правових знань; забезпечення єдності виховної взаємодії школи та сім'ї; узагальнення та розповсюдження позитивного досвіду виховання; попередження батьків про уникнення найпоширеніших помилок; залучення батьків до активної участі у виховному процесі, оволодіння знаннями про надання дитині допомоги у період адаптації до нової соціальної ролі школяра, об'єктивно оцінювати результати шкільного навчання та результати діяльності дитини, не допускати перебільшення вимог стосовно її успішності й поведінки; обізнаність з особливостями психічного розвитку, виховання та навчання дітей молодшого шкільного віку запрошення; дотримання позиції рівноправності, визнання важливості батьків у співпраці, вияв любові, захопленістю їхньою дитиною; пошук нових форм співпраці.

Формування педагогічної культури батьків може реалізовуватися у таких формах: "круглі столи", конференції, дискусії, практикуми, університет педагогічних знань, батьківський лекторій, вечори запитань і відповідей, "батьківські школи", урок – спостереження за діяльністю педагога та учнів, знайомство з сучасними методиками, технологіями навчання та виховання, консультування тощо. Ефективність їх у підвищенні компетентності у питаннях сімейного виховання залежить від актуальності питань, зрозумілої відповіді на них, індивідуального підходу до кожної сім'ї; спільна діяльність батьків, учителів, дітей у позакласних заходах, де батьки мають змогу долучитися до позитивного досвіду інших родин, обмін досвідом.

Батьківські збори є найважливішою формою взаємодії сім'ї і школи, засобом підвищення ефективності навчально-виховного процесу, які виконують такі функції: згуртування колективу батьків, вирішення актуальних проблем життєдіяльності класу, виявлення думки і точки зору батьків і вчителів, прийняття колективних рішень, ознайомлення батьків зі змістом та методикою навчально-виховного процесу в школі; психолого-педагогічна освіта батьків, що проявляється в інформуванні батьків про особливості молодшого шкільного віку, умови успішної взаємодії з дітьми тощо; залучення батьків до спільної з дітьми діяльності (позаурочні заходи – конкурси, екскурсії, походи тощо); спільне вирішення організаційних питань (харчування, чергування, дисципліни та інших проблем).

Вибір виду і форми батьківських зборів залежить від його тематики і поставлених цілей.

Серед видів можна виділити: організаційні (присвячені, наприклад, організації майбутньої екскурсії дітей), збори за планом психолого-педагогічної освіти (наприклад, лекція з залученням психолога про умови успішного спілкування з дітьми), тематичні, збори-диспути з актуальних проблем навчально-виховного процесу, підсумкові (четвертні) і т. д. Тематика батьківських зборів зазвичай визначається педагогами і може обговорюватися на батьківському комітеті.

Класні батьківські збори організуються кілька разів на рік зазвичай у кінці чверті, триместра, півріччя. На них обговорюються найважливіші завдання навчально-виховної роботи в даному класі, проводиться планування виховної роботи, визначаються способи і методи ефективного співробітництва сім'ї і школи, підводяться підсумки виконаної роботи. Інформація про час і місце проведення зборів повинна бути донесена до батьків завчасно.

Педагогу не слід забувати, що батьківські збори, на яких відбувається особиста зустріч класного керівника з батьками його підопічних – важливий засіб формування їх думки про школу, учителів, яким вони довіряють свою дитину. До зборів слід ретельно готуватися, продумуючи ґрунтовно його методику і зміст.

У класі має бути куточок для батьків, що містить необхідну інформацію для них, а саме: оголошення, поради, рекомендації, режим дня, що є актуальною і потрібною у сімейному вихованні, скринька для запитань тощо.

Спілкування учителя з батьками учнів ґрунтуються на основі педагогічної етики та професійного такту, на принципах взаємоповаги, довіри, підтримки, терпіння.

Результативність спілкування з батьками значною мірою залежить від уміння учителя вести педагогічну бесіду: спочатку звернути увагу батьків на позитивне, що є у характері і поведінці дитини, в її ставленні до навчання, позиції у дитячому колективі, а потім говорити про недоліки та як їх усунути спільними зусиллями. Бажано, щоб учитель застосовував такі питання – "А як Ви вважаєте?", "Давайте подумаємо разом, як бути", "Хочу почути Вашу думку".

Завдання учителя – звертати увагу батьків на підтримку віри дітей у свої сили, визнання самостійності, підкріплювати своїм схваленням, похвалою, допомогою дітям у оволодінні навичками колективного життя, у засвоєнні норм поведінки.

Процес спільної роботи з батьками молодших школярів буде ефективним за умови дотримання педагогом психолого-педагогічних вимог:

- використання заходів, спрямованих на підвищення авторитету батьків;
- довіра до виховних можливостей батьків;
- педагогічний такт, неприпустимість необережного втручання в життя сім'ї;
- життєстверджувальний, мажорний настрій при розв'язанні проблем виховання, опора на позитивні риси дитини;
- орієнтація на успішний розвиток особистості.

Причини багатьох особливостей характеру і поведінки учня криються у властивостях родини: її склад, традиції, стилі взаємин, побутові умови, використання вільного часу, психологічний клімат тощо.

Тому важливим аспектом є оволодіння майбутнім педагогом психологічних знань у галузі основ психодіагностики, вікової психології, вироблення умінь у застосуванні методів дослідження, зокрема вивчення сім'ї.

Система підготовки студентів до взаємодії з батьками учнів вимагає урахування різноманітних форм теоретичної і практичної підготовки. Як показують результати досліджень, результати педагогічної практики, встановлення контакту з батьками для майбутніх педагогів є одним із складних завдань. Тому доцільним є поглибити вивчення даного питання у навчальних дисциплінах психолого-педагогічного спрямування.

Реалізувати завдання, які поставлені сьогодні перед педагогом, можна тільки досконало володіючи прийомами сучасних виховних технологій.

Література

1. Волокова Н. П. Педагогіка : навчальний посібник / Н. П. Волокова. – К. : Академія, 2001.
2. Вороніна О. М. Робоча книга / О. М. Вороніна // Шкільний світ. – 2010.
3. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1979. Т. 5. – 1979.